

FRÁSÖGN

af 67. þingi Norðurlandaráðs í Reykjavík 27.–29. október 2015

Þing Norðurlandaráðs var haldið í Hörpu í Reykjavík dagana 27.–29. október sl. Af hálfu Íslandsdeildar Norðurlandaráðs sóttu þingið Höskuldur Þórhallsson, forseti Norðurlandaráðs, Ólína Kjerúlf Þorvarðardóttir, varaforseti Norðurlandaráðs, Elín Hirst, Róbert Marshall, Steingrímur J. Sigfússon, Valgerður Gunnarsdóttir og Vigdís Hauksdóttir, auk Lárusar Valgarðssonar ritara. Helstu mál á dagskrá voru flóttamenn, loftslagsbreytingar, öryggismál, Palestína, formennskuáætlun Danmerkur í Norðurlandaráði 2016 og formennskuáætlun Finnlands í Norrænu ráðherranefndinni 2016. Þá voru verðlaun Norðurlandaráðs afhent í tengslum við þingið.

Þingvikan hófst með fundum flokkahópa og nefnda Norðurlandaráðs. Daginn fyrir þingsetningu stóð Norðurlandaráð fyrir málþingi um flóttamenn í Evrópu þar sem frummælendur voru Jean-Christopher Dumont, yfirmaður deildar OECD um alþjóðlega fólksflutninga, og Roderick Parkes, ráðgjafi um fólksflutninga og alþjóðamál hjá Utrikespolitiska Institutet í Stokkhólmi.

Við setningu þingsins var Guðbjarts Hannessonar, varaforseta Norðurlandaráðs, minnst, en hann lést aðeins fjórum dögum áður en þingið var sett, kvennakórinn Aurora söng undir stjórn Margrétar Pálmadóttur, og Einar K. Guðfinnsson forseti Alþingis og Höskuldur Þórhallsson, forseti Norðurlandaráðs, ávörpuðu þingheim.

Þingfundurinn hófst með leiðtogafundi norrænna forsætisráðherra og stjórnarleiðtoga, þar sem umfjöllunarefnið var möguleikar á auknu og nánara samstarfi Norðurlanda. Leiðtogafundurinn snerist að miklu leyti um flóttamenn í Evrópu og á Norðurlöndum.

Sigmundur Davíð Gunnlaugsson forsætisráðherra sagði í ræðu sinni áskorunina varðandi flóttamenn mikla og vandann fordæmalausan. Hann sagðist telja að Norðurlönd gætu eflt samstarf sitt hvað þessa miklu áskorun varðaði og að mikilvægt væri að nálgast flóttamannavandann á heildstæðan hátt og í náinni samvinnu ríkja. Norrænt samstarf væri vel skipulagt og hefði margsinnis komið í ljós að innan þess væri hægt að bregðast hratt og vel við nýjum áskorunum og því taldi hann einboðið að sá vettvangur gæti líka nýst vel í þessu máli. Forsætisráðherra fjallaði einnig um öryggismál og sagði að á undanförunum árum hefðu þeir atburðir gerst, bæði á Norðurlöndum og utan þeirra, sem gerðu að verkum að fjalla þyrfti um öryggismál á annan hátt en áður og að fylgjast þyrfti mun betur með tilhneigingum til öfgahyggju á Norðurlöndum og hinum ýmsu birtingarmyndum hennar. Hvatning til ofbeldis á netinu, svokallaðar hryðjuverkátúrismi og endurkoma norrænna borgara sem tekið hefðu þátt í hryðjuverkastarfsemi á erlendri grundu – allt væru þetta atriði sem löndin þyrftu að fylgjast vel með og því eðlilegt að efna til nánara samstarfs í þeim efnum.

Erna Solberg, forsætisráðherra Noregs, sagði áskoranir vegna flóttamannastraumsins yrði að leysa með sameiginlegum evrópskum aðgerðum og að í því sambandi hefði norrænt samstarf töluvert gildi. Það samstarf snerist ekki aðeins um að leita lausna með næstu nágrönnum sínum heldur einnig að mynda sameiginleg gildi og samstarf til frambúðar, til að mynda um að tryggja að einstaklingar án tilskylinna leyfa sem streymdu til Evrópu yrðu ekki beittir órétti á vinnumarkaði. Þá væri samstarf og gagnkvæm upplýsingagjöf Norðurlandanna á sviði utanríkismála varðandi orsök ástandsins í Sýrlandi og nærsvæðum þess einnig mikilvægt. Solberg sagði þessi mál einnig tengjast áskorunum varðandi spennu innan norrænna samfélaga vegna fólksflutninganna. Norðurlönd ættu því að vinna meira saman í baráttu gegn öfgastefnum.

Stefan Löfven, forsætisráðherra Svíþjóðar, sagði að nú væri mesti fjöldi fólks á flótta síðan á tímum seinni heimstyrjaldarinnar og að gert væri ráð fyrir að 160-190 þúsund flóttamenn mundu sækja um hæli í Svíþjóð á árinu 2015. En útlit væri fyrir að kerfið við móttöku

flóttafólks í Svíþjóð væri að nálgast þolmörk sín. Svíþjóð væri fylgjandi því að móttöku flóttamanna væri dreift jafnt á ríki Evrópusambandsins og að Svíþjóð væri hluti af þess háttar kerfi þannig að fólki sem sækti um hæli í Svíþjóð væri hægt að koma fyrir í öðrum löndum. Horfast yrði í augu við að viðmið varðandi móttöku flóttamanna yrðu að breytast frá því að líta á það sem innanríkismál til að líta á það sem alþjóðlegt mál. Einnig þyrfti að bregðast við orsökum flóttamannastraumsins, til að mynda með að vinna að stöðugleika og öryggi í Miðausturlöndum. Á því sviði gæti framlag Norðurlanda verið bæði umtalsvert og mikilvægt.

Í framhaldi af norræna leiðtogafundinum kynnti Juha Sipilä, forsætisráðherra Finnlands, formennskuáætlun Finnlands í Norrænu ráðherranefndinni 2016, en helstu einkennisorð hennar eru vatn, náttúra og mannfólk. Í ræðu sinni minntist Sipilä þess að árið 2016 verða 60 ár liðin frá því að Finnland varð meðlimur í Norðurlandaráði árið 1956, sem festi Finnland í sessi sem norrænt ríki og styrkti sjálfstæði og sjálfstraust landsins. Hann sagði einnig að helstu markmið Finna á formennskuárinu væru að fjarlægja stjórnsýsluhindranir, efla stafræna þróun og auka áhrif Norðurlanda innan Evrópusambandsins.

Að kvöldi fyrsta þingfundardags voru verðlaun Norðurlandaráðs afhent í Eldborgarsal Hörpu. Verðlaunaafhendingin hefur orðið viðhafnarmeiri frá því að fyrirkomulagi hennar var breytt fyrir þremur árum á þann veg að tilkynnt er um verðlaunahafa við afhendinguna, afhentur er verðlaunagripur og verðlaunaafhendingin er sýnd í sjónvarpi. Að þessu sinni voru viðstaddir afhendinguna norrænir þingforsetar, norrænir forsætis- og fagráðherrar, forseti og varaforseti Norðurlandaráðs, þeir sem voru tilnefndir til verðlauna, alþjóðlegir gestir, boðsgestir og fleiri.

Verðlaunin eru fimm talsins: bókmenntaverðlaun, tónlistarverðlaun, náttúru- og umhverfisverðlaun, kvikmyndaverðlaun og barna- og unglíngabókmenntaverðlaun. Ein verðlaun féllu Íslendingum í skaut, en leikstjórinn og handritshöfundurinn Dagur Kári og framleiðendurnir Baltasar Kormákur og Agnes Johansen hlutu kvikmyndaverðlaun Norðurlandaráðs fyrir kvikmyndina *Fúsa*. Aðrir verðlaunahafar voru Jon Fosse frá Noregi, sem hlaut bókmenntaverðlaun Norðurlandaráðs fyrir verkið *Trilogien: Andvake. Olavs draumar. Kveldsvævd.*, Svante Henryson frá Svíþjóð, sem hlaut tónlistarverðlaun Norðurlandaráðs sem bassaleikari og tónskáld, færeyska orkufyrirtækið SEV, sem hlaut náttúru- og umhverfisverðlaun Norðurlandaráðs fyrir nýsköpun í starfi að metnaðarfullum markmiðum um græna raforku og Jakob Wegelius frá Svíþjóð, sem hlaut barna- og unglíngabókmenntaverðlaun Norðurlandaráðs fyrir verkið *Mördarens apa*.

Við upphaf verðlaunaafhendingarinnar bauð formaður Íslandsdeildar Norðurlandaráðs og forseti ráðsins, Höskuldur Þórhallsson, gesti velkomna og kynnar kvöldsins voru Charlotte Bøving og Ólafur Egill Egilsson. Dagskráin var fjölbreytt og auk þess að verðlaun ráðsins voru afhent komu fram listamennirnir Eivør Pálsdóttir, Ari Eldjárn, Dj flugvél og geimskip, GusGus og Reykjavík Dance Production, Páll Guðmundsson á Húsafelli, Kammerkór Suðurlands undir stjórn Hilmars Arnars Agnarssonar, Andri Freyr Hilmarsson, Halldór Eldjárn og Sigtryggur Baldursson.

Ríkisútvarpið, RÚV, sýndi beint frá verðlaunaafhendingunni á Íslandi og var upptakan síðan sýnd annars staðar á Norðurlöndum dagana og vikurnar á eftir. Verkefnastjóri undirbúnings verðlaunaafhendingarinnar var Rúnar Freyr Gíslason, tónlistarráðgjafi var Hilmar Örn Agnarsson og útsendingarstjóri Egill Eðvarðsson.

Á öðrum degi þingfundar voru umhverfismál og alþjóðastjórnsmál í brennidepli. Í óundirbúnum fyrirspurnartíma sátu norrænir umhverfisráðherrar fyrir svörum þar sem fyrirspurnir snerust að nokkru leyti um loftslagsbreytingar og fyrirhugaða loftslagsráðstefnu Sameinuðu þjóðanna í París í desember. Lars Christian Lilleholt, umhverfisráðherra Danmerkur og formaður ráðherranefndar norrænna umhverfisráðherra, svaraði fyrirspurnum um loftslagsbreytingar. Hann greindi meðal annars frá því að ráðherranefnd norrænna umhverfisráðherra hefði á fundi þá um morguninn undirritað yfirlýsingu um fjögur svið þar sem norrænu umhverfisráðherrarnir vildu láta til sín taka í tengslum við alþjóðlegt samkomulag í loftslagsmálum á COP21 ráðstefnunni í París. Sviðin væru: metnaðarfull markmið allra aðila um

að draga úr losun gróðurhúsalofttegunda, mikilvægi hnattrænna langtímamarkmiða um minnkandi losun gróðurhúsalofttegunda, fráhvarf í áföngum frá styrkjum til framleiðslu jarðefnaeldsneytis og fjármögnun aðgerða í loftslagsmálum.

Við umræðu um alþjóðastjórnsmál, með þátttöku norrænu utanríkisráðherranna, var einkum fjallað um flóttamenn, öryggismál, Rússland og Úkraínu. Christian Friis Bach framkvæmdastjóri efnahagsnefndar Sameinuðu þjóðanna, var gestur þings Norðurlandaráðs og tók til máls við umræðuna. Friis Bach hvatti Norðurlöndin til að taka afstöðu með réttindum flóttafólks, gegn kynþáttahyggju og hatri, og lagði áherslu á mikilvægi öflugss alþjóðlegs samstarfs og samhæfingar varðandi lausnir í málefnum flóttafólks, einkum í svæðisbundnu samhengi. Hann sagði að í sjötíu ára sögu Sameinuðu þjóðanna hefðu Norðurlöndin verið einna öflugust í að tala fyrir mannréttindum og með því áunnið sér virðingu um allan heim og hvatti Norðurlöndin til að kasta ekki hinni sögulegu sérstöðu á glæ vegna vanda sem þau gætu vel ráðið við ef þau ynnu saman.

Kristian Jensen, utanríkisráðherra Danmerkur, gaf þinginu munnlega skýrslu fyrir hönd norrænu utanríkisráðherranna um helstu mál til umfjöllunar þeirra á árinu. Þau málefni sem Jensen nefndi til sögunnar voru aðallega þrjú. Í fyrsta lagi öryggismálalegar áskoranir í og kringum Úkraínu vegna ólöglegar innlimunar Rússlands á Krím og stuðning þess við aðskilnaðarsinna í Donbas. Afstaða norrænu utanríkisráðherranna væri sú að sjálfstæði og landfræðilega einingu Úkraínu bæri að virða, að þeir styddu vinnu OECD við að stuðla að stöðugleika í Austur-Úkraínu og að þeir styddu viðskiptaþvinganir ESB gegn Rússlandi. Í öðru lagi flóttamenn, en þeim fylgdu miklar áskoranir fyrir Evrópu. Þörf væri fyrir evrópskar lausnir, þar sem Norðurlöndin störfuðu saman á uppbyggilegan hátt, meðal annars með aðstoð í hinum stríðshrjáðu löndum og nærsvæðum þeirra, sem og að einbeita sér að öryggismálegri hlið fólksflutninganna með því að halda áfram að vinna að lausn átakanna í Líbíu og Sýrlandi eftir diplómátskum leiðum. Í þriðja lagi, alþjóðlegt samkomulag um loftslagsmál. Öll lönd í heiminum hefðu nú kynnst afleiðingum loftslagsbreytinganna, þar á meðal fátæk lönd, sem leiddi í auknum mæli til átaka og fólksflutninga. Í baráttunni gegn loftslagsbreytingum væri aðlögun mikilvæg, sem og breyttir rammar sem stuðluðu að sjálfbærum fjárfestingum.

Gunnar Bragi Sveinsson utanríkisráðherra fjallaði í ræðu sinni um öryggismál og flóttamannavandann. Hann sagði að eftir innlimun Rússland á Krímskaga og stuðning við aðskilnaðarsinna í Austur-Úkraínu væri krafa alþjóðasamfélagsins að Minsk II samkomulagið yrði virt að fullu svo skapa mætti skilyrði til að létta efnahagsþvingunum og horfa til eðlilegra samskipta ný. Gunnar sagði einnig að atburðirnir fyrir botni Miðjarðarhafs í Sýrlandi, Írak og Líbíu bæru vitni um mikla neyð og nauðsyn þess að alþjóðasamfélagið tæki höndum saman. Hann greindi enn fremur frá því að íslensk stjórnvöld hefðu lagt áherslu á að styðja við aðgerðir alþjóðlegra hjálparstofnana á svæðinu og ákveðið að verja 2 milljörðum íslenskra króna til aðgerða vegna flóttamannavandans.

Undir lok annars þingfundardags var á dagskrá tillaga um að viðurkenna Palestínu sem sjálfstætt ríki. Tillagan hljóðaði svo: „Norðurlandaráð beini tilmælum til norrænu ríkisstjórnanna um að ríkisstjórnirnar í öllum norrænu þjóðþingunum leggi fram tillögu um að þing viðkomandi lands viðurkenni Palestínu sem fullvalda og sjálfstætt ríki; að Ísraelsmenn og Palestínumenn verði hvattir til – og að fullur stuðningur verði veittur af Norðurlöndum – til að stuðla að friði og sáttum með friðarsamningum sem byggjast á alþjóðarétti og samþykktum SP, þar á meðal gagnkvæmri viðurkenningu á Ísraelsríki og ríki Palestínumanna.“ Tillagan var umdeild innan ráðsins frá því hún var tekin til fyrstu umræðu á þingi Norðurlandaráðs í Stokkhólmi haustið 2014. Miklar umræður sköpuðust um málið á þeim þingfundi sem og í kjölfarið í forsætisnefnd og einnig á Norðurlandaráðsþinginu í Reykjavík.

Aðallega var tekist á um tvennt. Í fyrsta lagi, hvort tillagan ætti heima á borði ráðsins þar sem málið fjallaði um eina af mörgum alþjóðlegum deilum sem ekki ætti sér stað á Norðurlöndum eða á nærsvæði þeirra. Í öðru lagi, hvort samþykkt tillögunnar væri til þess fallin að styrkja friðarumleitarnir í deilunni. Við meðferð tillögunnar komu fram nokkrar

breytingartillögur og svo fór að í stað upphaflegu tillögunnar var samþykkt breytingartillaga sem hljóðaði svo: „Norðurlandaráð beini þeim tilmælum til norrænu ríkisstjórnanna að þær hvetji Ísraelsmenn og Palestínumenn og veiti þeim stuðning til að stuðla að friði og sáttum með friðarsamningi sem byggjast á alþjóðarétti og ályktunum SP.“ Einnig var samþykkt önnur breytingartillaga við upphaflegu tillöguna sem sneri að ákvörðunum um innri málefni Norðurlandaráðs. Sú breytingartillaga var á þessa leið: „Norðurlandaráð samþykki að biðja þingmenn um að hvetja ríkisstjórnir sínar til að styðja tveggja ríkja lausn Ísraels/Palestínu og sem frjálst og fullvalda ríki þegar það getur orðið friðarferlinu til framdráttar.“

Höskuldur Þórhallsson, forseti Norðurlandaráðs, mælti með samþykkt þessara tveggja breytingartillagna. Við umræðuna um málið sagði hann að þegar Norðurlandaráð hefði ákveðið að fjalla meira um utanríkismál og ályktað á Akureyri árið 2014 um framferði Rússa í Úkraínu þá hefði það verið stórt skref. Fulltrúar í Norðurlandaráði hefðu hins vegar staðið frammi fyrir grundvallarspurningu um hvar mörk þeirra mála sem ráðið fjallaði um ættu að liggja. Höskuldur taldi það blasa við að með aukinni hnattvæðingu dofnuðu þessi mörk og, miðað við þá umræðu sem hefði verið á þinginu um flóttamannavandann, að málefni Ísraels og Palestínu ættu mjög vel heima á borði Norðurlandaráðs. Aðalatriðið væri að Norðurlandaráð gæti haft áhrif.

Á lokadegi þingsins voru atkvæðagreiðslur um tillögur, ákvarðanir um innri málefni, fjárhagsáætlun Norrænu ráðherranefndarinnar 2016 og kosningar í nefndir og embætti fyrir næsta starfsár. Tekin var ákvörðun um innri málefni varðandi nýtt nefndaskipulag í Norðurlandaráði með fjórum fagnefndum í stað fimm áður, auk forsætisnefndar, kjörnefndar og eftirlitsnefndar. Heiti nýju nefndanna eru: Norræna velferðarnefndin, Norræna þekkingar- og menningarnefndin, Norræna hagvaxtar- og þróunarnefndin og Norræna sjálfbærnefndin.

Eftir kosningu í nefndir verður seta fulltrúa Íslandsdeildar Norðurlandaráðs í nefndum með þeim hætti árið 2016 að Höskuldur Þórhallsson, Steingrímur J. Sigfússon og Ólína Kjerúlf Þorvarðardóttir verða í forsætisnefnd, Valgerður Gunnarsdóttir í þekkingar- og menningarnefnd og eftirlitsnefnd, Vigdís Hauksdóttir í velferðarnefnd og kjörnefnd, og Elín Hirst og Róbert Marshall í sjálfbærnefnd.

Danmörk fer með formennsku í Norðurlandaráði 2016. Henrik Dam Kristensen var kosinn forseti ráðsins 2016 og Mikkel Dencker var forseti. Dam Kristensen hélt þakkarræðu og reifaði helstu áherslur í formennskuáætlun Danmerku. Þau eru varnar- og öryggismál, heilbrigðismál og ferðaiðnaður. Hann sagði að vegna versnandi stöðu öryggismála á nærsvæðum Norðurlanda og vegna framferðis Rússlands í Úkraínu og meðfram landamærum Norðurlanda hefðu skapast nýjar áskoranir varðandi samstarf Norðurlanda í utanríkis- og varnarmálum. Dam Kristensen sagði einnig að Norðurlönd gætu haft hag af auknu samstarfi varðandi kaup á lyfjum og varðandi ferðamenn.

Á næsta ári fer vorþingfundur Norðurlandaráðs fram dagana 18.–19. apríl í Ósló og aðalþingfundur ráðsins verður 1.–3. nóvember í Kaupmannahöfn.

Frekari upplýsingar má nálgast hjá ritara Íslandsdeildar og á vefsvæðinu www.norden.org.